

№ 106. 16
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Філологічний факультет

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра кафедра української

(повна назва кафедри)

Дипломна робота

бакалавра

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему:

«Художня інтерпретація “мотиву писання” в поезії Т. Шевченка»

«Artistic interpretation of «the writing motive» in shevchenko's poems»

Виконала: студентка денної форми навчання
напряму підготовки 6.020303 Філологія

Гончарук Юлія Олексіївна

Керівник: к.філол.н., доц. Шупта-В'язовська О.Г.

Рецензент: к.філол.н., доц. Чикур Л.Д. _____

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ 7 від 26 квітня 2016 р.

Захищено на засіданні ЕК № 2

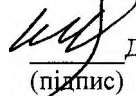
Протокол № 24 від 15.06 2016 р.

_____ / 90
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Завідувач кафедри

 доц. Шупта-В'язовська О.Г.
(підпис)

Голова ЕК

 доц. Шупта-В'язовська О.Г.
(підпис)

Одеса – 2016

780845

Зміст

Вступ.....	3
Розділ 1. Мотив писання як літературознавча категорія	6
Розділ 2. Мотив писання у творах до заслання	9
Розділ 3. Мотив писання у творчості поета періоду заслання.....	15
Розділ 4. Мотив писання у творах останнього творчого періоду.....	25
Висновки.....	32
Список використаної літератури	36

Вступ

До Шевченка ми, українці, звертаємось часто. Адже творчість Т. Шевченка – феноменальне явище у світовій культурі і літературі. Твори митця слова завжди були популярними серед українського населення. Рейтинг був справді високим, приголомшуючим. Причина – співпадіння актуального соціального запиту, гострої потреби у правдивому народному слові як засобу самовираження народної душі й особи його виконавця саме як народного співця. У свідомості народу поет зростав із духовним зростанням самого народу. В ньому завжди вбачали сучасника, співника у боротьбі проти насильства, гніту, за людську й національну гідність і демократію, у боротьбі проти «царів» - за «людей».

Тарас Шевченко є центральною постаттю нової української літератури. Безсумнівно, саме цей український письменник привертає найбільшу й найширшу увагу.

Наше уявлення сформоване передусім його поезією. Це – мученик і пророк, що живе життям народу і лише для народу. Таким є справжній Шевченко.

Творчість Т. Шевченка – згусток добра і правди. Він був сіячем і вирощувачем духовних якостей народу. Він вірив, що є сила, котрій треба поклонятися, бо вона врятує людство від морального і духовного спустошення, виродження, збідніння. Його наступників приваблювала і громадська позиція Шевченка, надихав його особистий приклад. «Я не знаю, - писав Іван Франко про твори Шевченка, написані в умовах поліцейського нагляду, - ні в одній європейській літературі подібної поезії, написаної за подібних обставин» [33, с.176].

Актуальність дипломної роботи. Тема цієї дипломної роботи не є новою в українській літературі, окремими її аспектами займалися М. Зеров, М. Коцюбинська Г. Грабович та інші, проте мотив писання є ще малодослідженою частиною творчості Шевченка.

Мета роботи полягає у тому, щоб розглянути мотив писання у творчості Т.Шевченка й з'ясувати, як життєві та соціальні обставини впливали на творчість Шевченка і на розвиток мистецтва.

Мета зумовлює розв'язання таких завдань:

- опрацювати відповідну наукову літературу;
- проаналізувати твори Шевченка, у яких простежується тема писання;
- простежити ставлення поета до своєї творчості у конкретних поезіях

Для дослідження було використано біографічний та філологічний методи.

Теоретико-методологічну основу роботи складають праці шевченкознавців, зокрема літературознавчі студії провідних вітчизняних і зарубіжних учених: В. Бородіна, Г. Грабовича, Ю. Івакіна, М. Коцюбинської, Є. Маланюка, Є. Ненадкевича, Л. Новиченка та інших. Дослідження базується на теоретичних працях О. Шупти-В'язовської, М.Наєнка, В. Смілянської, Н. Чамати та інших. А про мотив писання у творах Шевченка сказано в книзі Г. Грабовича «Шевченка, якого ми не знаємо», засади якого ми й сприймаємо.

Структура та обсяг роботи. Структура дипломної роботи зумовлена її метою та завданнями. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Список використаних джерел нараховує 47 позиції.

У вступі обгрунтовано вибір теми, її актуальність, сформульовані мета і завдання дослідження, визначено практичне значення результатів, подано теоретико-методологічну основу, описано структуру дипломної роботи.

Перший розділ – «Мотив писання». Визначення мотиву писання, яке формулюємо на основі праці Г. Грабовича «Шевченко, якого не знаємо».

Розділ другий «Мотив писання у творах до заслання». Проблема ролі творця слова, що виявляється у самоаналізі при оцінці власної творчості висвітлюється в поезіях «Думи мої, думи мої...», «Перебендя».

Третій розділ – «Мотив писання у творчості поета періоду заслання». Правдивістю, відвертістю та емоційністю відзначаються поезії періоду заслання, в яких переважає самовираження «Я» поета. Саме в них свого

драматичного наповнення набуває внутрішній конфлікт. Поет виявляє ставлення до своєї праці в поезіях («А нумо знову віршувати», «Неначе степом чумаки», «Не для людей тієї слави», «Мов за подушне оступили...», «Хіба самому написать...», «Лічу в неволі дні і ночі», «На батька бісового я трачу», «То так і я тепер пишу..»).

Розділ четвертий – «Мотив писання у творах останнього творчого періоду». Лірика останнього періоду життя і творчості Т. Шевченка (1857-1861 рр.) виявила його потужні художні можливості в розкритті соціально-філософської проблематики. Саме в цей період Шевченко повному осмислює свою місію як митця слова. Роздуми над призначенням поета характерні для творів («Муза», «Не нарікаю я на бога...», «Чи не покинуть нам, небого»).

У **висновках** підсумовані результати дипломної роботи, підкреслюється значення творчості Т.Шевченка.

Висновки

У нашій дипломній роботі було проведено дослідження творчості Т.Шевченка. Проаналізовано поезії таких періодів як «Рання творчість», період «трьох літ», «Період заслання», «Останні роки життя». Також було виявлено тему слова, призначення митця. У розділах дипломної роботи було проаналізовано поезії, в яких порушувалася тема писання. Крім того в дослідженні було застосовано біографічний метод, що дало змогу простежити вплив обставин життя митця на його твори. Було виконано поставлені цілі, а саме:

- опрацювати відповідну наукову літературу;
- проаналізувати твори Шевченка, у яких простежується тема писання;
- простежити ставлення поета до своєї творчості у конкретних поезіях

Були використані праці таких авторів як Г. Грабович, М. Коцюбинська, Бородін, Ю. Івакін, Новиченко та ін.

Дане дослідження дало змогу простежити, що тема писання, зображення «ситуації писання», комплекс почуттів побоювань і пристрастей, що спричиняють і невідступно супроводжують творчий акт, у Шевченковій поезії простежується досить виразно.

Т. Шевченко відкрився для загалу не тільки як талановитий поет, а й як людина, яка знаходиться у постійному пошуку свого призначення, відповіді для чого і для кого мусить творити. Він намагається зрозуміти чи не є його праця даремною, і чи зможуть його рядки знайти відгук у серцях українців, до яких він звертається з надією і з тривогою водночас.

У процесі дослідження ми визначили мотив писання як сталий смисловий елемент літературного тексту, який повторюється в межах ряду творів Шевченка; він відображає роздуми поета над власною творчістю і над процесом писання взагалі, розкриваючи питання – що писати? як писати? кому й навіщо писати?

Мотив писання наявний вже й у ранній творчості поета. Він, як правило, виявляється в творах «Думи мої, думи мої...», «Перебендя».

Поет виявляє ставлення до своєї праці в поезіях («А нумо знову віршувати», «Неначе степом чумаки», «Не для людей тієї слави», «Мов за подушне оступили...», «Хіба самому написать...», «Лічу в неволі дні і ночі», «На батька бісового я трачу», «То так і я тепер пишу...», «Ну, що б, здавалося слова...»)

Лірика останнього періоду життя і творчості Т. Шевченко (1857-1861 рр.) також відображає тему творчості. Саме в цей період Шевченко по-новому осмислює свою місію як митця слова. Роздуми над призначенням поета характерні для творів («Муза», «Не нарікаю я на бога...», «Чи не покинуть нам, небого»). Творчість останнього періоду життя стала найвищим етапом в розвитку поета.

Якщо розглядати мотив як підставу, привід для писання шедеврів, причину чому Шевченко творить, то найбільш детально дане поняття висвітлено митцем у поезії «Хіба самому написать...». Ключем до тексту є самовідкриття митця, яке виявляється в розповіді у формі внутрішнього діалогу. Шевченко не ідеалізує себе, не плекає марні ілюзії щодо дійсності, він пише чесну поезію.

Митець постійно творить і стверджує свою поетичну місію як святу справу. Поезія – це високе покликання, а поет постає як охоронець долі своїх співвітчизників. Лірика Шевченка, як і вся його поезія, справила потужний вплив на формування національної свідомості наступних поетичних поколінь в українській літературі.

Досить широким у творчості Шевченка є тематичний ряд, що подає узагальнений образ слова, самої поезії. У відповідних висловлюваннях творчий дар людини освячується, пов'язується з Божим благословенням: “Те слово, Божеє кадило, // Кадило істини” (“Неофіти”), “Ну що б, здавалося, слова... // Слова та голос — більш нічого. // А серце б’ється-ожива, // Як їх почує!.. Знать, од Бога // І голос той, і ті слова // Ідуть меж люди!” (“Ну що б, здавалося, слова”) і та ін. Поетичне слово Шевченка водночас невіддільне від таких понять, як правда, любов, душевність.

«Якщо б я мав одним словом охарактеризувати поезію Шевченка, то назвав би її поезією прагнення життя. Вільне життя, всебічний, нічим не стримуваний розвиток як особи, так і всього суспільства – ось ідеал, якому наш поет був вірний усе життя. Неволя і гніт – національний, політичний, суспільний чи релігійний – мали в ньому невблаганного ворога. Прагнення життя відбивається в усіх його творах, як золота нитка в різнобарвній тканині» [37, с.263]. – сказав І.Франко, підкреслюючи всю велич митця слова Тараса Шевченка.

Вже більше ста років пройшло як перестало битися благородне, мужнє серце геніального поета Тараса Григоровича Шевченка. Але світлий образ великого Кобзаря – безсмертний, як і сам народ, що породив його. Вічно нетлінна творчість геніального сина України жива подихом життя, биттям гарячого людського серця. Безсмертна могутня сила його таланту, проникливість і глибина його думки, мужність і ніжність його лірики, гострота і пристрасність його слова, мужність і пісенність його віршів, самовіддана любов його до своєї Батьківщини, до свого народу.

Національний геній українського народу Т.Г. Шевченко зробив великий, можна сказати, неоціненний внесок у духовну скарбницю людства.

Ставши символом своєї епохи, він вивів українську мову на світовий рівень. Ми щиро захоплюємося постаттю великого Кобзаря, його громадською принциповістю і моральною чистотою, почуттям соціальної і національної справедливості, прозрінням думки та високістю духу.

Син кріпака, сирота змалку, талановитий юнак, що не має змоги розвинути свій талант художника... Про ці факти з життя Тараса Григоровича ми знаємо давно.

Знаємо і те, що Шевченкові не судилося спокійного життя до останніх днів, до останнього подиху. Знаємо, що більше десяти років провів він на засланні, переносючи щоденну муштру у солдатській казармі, потерпаючи від важких хвороб. Але не зважаючи на всі життєві перешкоди, Шевченко отримав світову славу, став гордістю українців.

Напевне, в Україні не знайдеться жодної людини, яка у своєму житті хоча б раз не перегорнула сторінок «Кобзаря» Тараса Шевченка. Творчість цього поета можна не любити, можна критикувати, можна ставитися до неї із великою любов'ю. У будь-якому випадку байдужим вона не залишає нікого.

Список використаної літератури

- 1.Анісов В. Автограф останнього вірша безсмертного Кобзаря / В. Анісов // Літературна газета. – 1948. – №3. – С.4
- 2.Балей Степан. З психології творчости Шевченка / Балей Степан. Зібр. творів. У 5 т. – Т. 1. – Львів – Одеса: ІФЛІС ЛФС “Cogito”, 2002. – 488с.
- 3.Большаков Л. Літа невольничі: Книжка пошуків і досліджень про Шевченка періоду заслання / Л.Большаков. – К. – 1971.
- 4.Бородін В.С. Над текстами Т.Г. Шевченка / В.С Бородін. – К. : Наук. думка, 1971. – 224с.
- 5.Бородін В.С. Шевченко і царська цензура / В.С Бородін. – К. : Наук. думка, 1969
- 6.В'язовський Г.А. Творче мислення письменника: Дослідження / Григорій Андрійович В'язовський . – К.: Дніпро, 1982. – 335с.
- 7.Великий Кобзар в пам'яті народів: Збірник висловлювань про Т.Г. Шевченка. – К. – 1961
- 8.Волочай В.Г. Діамант в кожусі : лірика Т.Г. Шевченка і сучасна початкова школа / Василь Волочай. – К. : АІСТ-прес, 1998. – 108с.
- 9.Генералюк Л. Універсалізм Шевченка: взаємодія літератури і мистецтв / Л. Генералюк. – К.: Наук. думка, 2008
- 10.Грабович Г. Шевченко, якого не знаємо / Григорій Грабович. – К.: Критика, 2000
- 11.Грабович Г. Шевченко як міфотворець: Семантика символів у творчості поета / Григорій Грабович. – К. : Рад. письменник, 1991. – 212с.
- 12.Дзюба І. Тарас Шевченко / Іван Дзюба . – К. : Альтернативи, 2005. – 702 с.

- 13.Дзюба І. Тарас Шевченко . Життя і творчість / Іван Дзюба . – К.: Києво-Могилянська академія, 2008. – 718с.
- 14.Дорошенко К. Слово про великого Кобзаря / К.Дорошенко. – К. – 1965.
- 15.Дослідження творчості Т.Г. Шевченка: Збірник статей викл. та аспірантів філолог. ф-ту . – К. : Видавництво Київського університету, 1964
- 16.Забужко О. Шевченків міф України / Оксана Забужко. – К.: Факт, 2009. — 148 с.
- 17.Зеров М. Українське письменство ХІХ ст. Від Куліша до Винниченка: Лекції, нариси, статті / М.Зеров. – Дрогобич: Відродження, 2007. — 568 с.
- 18.Івакін Ю. Коментар до «Кобзаря» Шевченка. Поезії 1847-1861 рр. / Ю. Івакін. – К. : Наук. думка, 1968
- 19.Івакін Ю. Нотатки шевченкознавця : Літ-критич. ст. / Ю. Івакін. – К. : Рад. письменник, 1986. – 311с.
- 20.Івакін Ю. Поезія Шевченка періоду заслання / Ю. Івакін. – К. : Наук. думка, 1984. – 240с.
- 21.Клочек Г. Поезія Тараса Шевченка: Сучасна інтерпретація: посібник для вчителя / Г. Клочек. – К., 1998.
- 22.Коваленко О. Автобіографічне як основа розгортання конфлікту у творах Т.Г. Шевченка періоду заслання / Олена Коваленко // Історико-літературний журнал. – Одеса: Астропринт, 2006. – № 12. – С. 72-81.
- 23.Коваленко О. Проблема конфлікту в ліриці Т.Г. Шевченка періоду заслання / Олена Коваленко // Історико-літературний журнал. – 1998. – №4. – С.102-108.
- 24.Коцюбинська М. Етюди про поезику Шевченка: Літ.-критич. нарис / Михайлина Коцюбинська . – К.: Рад. письменник, 1990. – 272с.

25. Лепкий Б. Про життя і твори Тараса Шевченка / Богдан Лепкий. – К.: Україна, 1994. – 173с.
26. Лермонтовская энциклопедия / Под ред. В.А. Мануйлова. – М.: «Советская энциклопедия», 1981. – 784с.
27. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р.Т. Гром'яка, Ю.І. Коваліва, В.І. Теремка. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 752с.
28. Макаров А.М. Підсвідомість і мистецтво: Нариси з психології творчості / А.М. Макаров. – К.: Рад. письменник, 1990. – 285с.
29. Маланюк Є. Книга спостережень. Фрагменти / Євген Маланюк. – К. –1995. – 236с.
30. Мейзерська Т.С. Слово Шевченка: міф, метафора, історія / Т.С. Мейзерська. – Одеса : Астропринт, 1996. – 64с.
31. Неділько Г.Я. Тарас Шевченко: життя і творчість / Г.Я. Неділько. – К. – 1988. – 245 с.
32. Ненадкевич Є. О. З творчої лабораторії Т. Г. Шевченка: редакційна робота над творами 1847-1858 рр. / Є.О. Ненадкевич. – К. : АН УРСР, 1959. – 224с.
33. Новиченко Л. Тарас Шевченко – поет, борець, людина / Л. Новиченко. – К.: Дніпро, 1982. – 175с.
34. Пільгук І.І. Образ народного співця-кобзаря в ранній ліриці Т.Г. Шевченка / І.І. Пільгук // Народна творчість та етнографія. – К., 1960. – №1. – С.50-55
35. Смілянська В.Л. «Святим огненным словом...» Тарас Шевченко: поетика / В.Л. Смілянська. – К. : Дніпро, 1990. – 290с.
36. Франко І. Твори: в 20 т. / Редкол. : О. Корнійчук та ін. – Худож. літ., 1955. – Т.17. Літературно-критичні статті . – 1955. – 529с.

37. Франко І. Твори: в 20 т. / Редкол.: О. Корнійчук та ін. – Худож. літ., 1955
Т.18. Літературно-критичні статті. – 1955. – 560 с.
38. Чамата Н. Вірш Тараса Шевченка «Муза» в контексті еволюції античного топосу / Ніна Чамата // Слово і час. – 2013. – №7. – С.3–7.
39. Шагинян М. С. Тарас Шевченко / М.С. Шагинян. – М.: Худож. літ., 1964. – 271 с.
40. Шевченківський словник: У 2 т. / АН УРСР, Ін-т літ. ім. Т.Г. Шевченка. – К.: Рад. Енциклопедії
Т.1. А-Мол. – К., 1976. – 416 с.
41. Шевченківський словник: У 2 т. / АН УРСР, Ін-т літ. ім. Т.Г. Шевченка. – К.: Рад. Енциклопедії. – Т.2. Мол-Я. – К., 1977. – 410 с.
42. Шевченко Т.Г. Кобзар / Тарас Григорович Шевченко. – Х.: Школа, 2002. – 688 с.
43. Шевченко Т.Г. Повне зібрання творів: У 12 т. / Редкол.: Є.П. Кирилук та ін. – К.: Наук. думка, 1989
Т.1. Поезії, 1837-1847рр. / Упоряд. та комент. В.С. Бородіна та ін.; Ред. В.С. Бородін. – 528 с.
44. Шевченко Т.Г. Повне зібрання творів: У 12 т. / Редкол.: Є.П. Кирилук та ін. – К.: Наук. думка, 1989
Т.2. Поезія, 1847-1861рр. 1837-1847рр. / Упоряд. та комент. В.С. Бородіна та ін.; Ред. В.С. Бородін. – 1990. – 590 с.
45. Шупта-В'язовська О. Дві редакції вірша «Лічу в неволі дні і ночі...» Тараса Шевченка у контексті психології творчості митця / Оксана Шупта-В'язовська // Історико-літературний журнал: збірник / М-во освіти і науки України, Одеський нац. ун-т ім. І.І. Мечникова. – Одеса, 2004. – №10. – С.58–64

46.Шупта-В'язовська О. Зустріч митця із собою: спроба сучасного прочитання вірша Т.Г.Шевченка «Ну, що б, здавалося слова...» / Оксана Шупта-В'язовська // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2006. – №1. – С.104-107

47.Шупта-В'язовська О. Шевченкове послання «Гоголю»: самоадресація як жанровий де стабілізатор / Оксана Шупта-В'язовська // Історико-літературний журнал: збірник / М-во освіти і науки України, Одеський нац. ун-т ім. І.І. Мечникова. – Одеса, 2003. – №7. – С.121 –127